

Menuet er fransk og kommer af ordet menu, som betyder lille og fin, og er en dans af folkelig oprindelse, indført ved Ludvig den 14.s hofballet i Versailles. Navnet stammer sikkert fra de små skridt, der anvendes til denne dans. Den optrådte i den franske opera og ballet fra midten af 1600-tallet og spredte sig til hele Europa.

Det vides ikke, hvornår det danske hof optog menuetten, men den har uden tvivl været danset ved det danske hof før 1700. Ved indførelse af enevælden i 1600 var hoffet meget fransk orienteret, og allerede i 1664 var der ansat seks franske violinister i Det kongelige Kapel. Den første gang, man på dansk grund træffer ordet menuet, er i 1663.

Alle ville træde en menuet: Da politiet på den pietistiske kong Christian den sjettes foranledning i 1736 foretog en systematisk husundersøgelse på Vesterbro og Frederiksberg uden for Københavns volde, fandt man ved ransagning, at befolkningen dansede menuet på værtshusene i Københavns forstæder.

Grev Otto Ludvig Raben fra Ålholm deltog i sine egne fæstebønders fester på Lolland og nævner adskillige gange, hvad der blev danset. I 1768 var han til et bondebryllup i Vantore og ”*dansede en Menuet med Bruden*”.

Bønderne danser Menuet

Impulser fra Solkongens hof fandt i løbet af hundrede år vej til byernes værtshuse og bøndernes fester. En parallel udvikling var der sket med trompet-instrumentet. Stadsmusikant Lorens Berg beklager sig i 1782 i sin musiklærebog: ”*Udi Danmark og Holsten dantzer Bønderne Menuetter for 4 sk (Skilling) efter Trompetternes Lyd paa sine Træskoe*”.

Flere kilder beretter om menuettens popularitet i slutningen af 1700-tallet. Niels Blicher udgav i 1795 en topografisk skildring af det midtjyske sogn Vium, hvor han selv var præst, om dansen ved et bryllup. Han beretter, at bønderne i slutningen af 1700-tallet var begyndt at danse menuet med to par ad gangen, hvilket også blev kaldt menuet en quatre, med undtagelse af, når brudeparret dansede den ceremonielle menuet alene.

Menuetten i de danske klubber

De tidligste klublove kommer i slutningen af 1700-tallet, hvor menuetten er ved at forsvinde ud af borgerskabets danserepertoire. Her har menuetten udviklet sig til en dans for mange par fra at være en solodans eller en dans for to par ad gangen.

I ”Det forenede Musikalske Selskab”s Love fra 1796 skulle ”*Ballerne aabnes med 3 Menuetter; hvortil Bal-Inspecteuren maae indbyde Ældre i Selskabet*”.

1800-tallets menuet

Menuetten blev i løbet af 1800-tallet umoderne, men i de mest konservative klubber i provinsen og enkelte andre steder blev man ved at danse menuet. Bønderne mistede i første halvdel af 1800-tallet interessen for menuet. Der kendes dog to lokaliteter, Randerseggen og Ærø syd for Fyn, der begge steder har haft en levende menuettradi-tion, hvor menuetten har været i brug til midten af 1900-tallet. På Randerseggen blev den kaldt Monnevet og på Ærø Mollevit.

Menuettraditioner på Randerseggen i 1900-tallet

Bjerregravmenuetten

Ved Danske Folkedanseres første landsstævne i Skanderborg i 1930 vakte et hold dansere fra Øster Bjerregrav stor opmærksomhed ved at danse en menuet. En tilskuer skrev: *Betagende virkede det, da et hold gamle, fine bønder fra Bjerregrav trådte deres gamle menuet. De var ikke i folkedragt, men i deres almindelige søndagstøj. Dansen gik hele tiden som synkoper imod takten.*

Statsskovrider Poul Lorenzen, Danske Folkedanseres første formand, bad for at lære menuetten nogle folk fra Bjerregrav om at samle nogle dansere. Han og en gruppe folkedansere blev vel modtaget i Bjerregrav, men dansen, som var en rækkedans, var slet ikke så let at lære, og endnu vanskeligere var det at optegne dansen. De ældre dansere trøstede Lorenzen og sagde, at det var ligetil, de skulle bare kile på og følge musikken. Og så huske det bitte slæb med foden.

I en periode fra 1930 til 1938 indbød Poul Lorenzen de traditionelle dansere fra Bjerregrav til at fremvise deres dans ved forskellige arrangementer i Danmark. De optrådte i deres almindelige tøj, ikke i folkedragt. Første gang i deres søndagstøj, som var jakkesæt for mændene, men senere var de i deres fineste tøj, som blev brugt ved særlige lejligheder som bryllupper, sølvbryllupper og begravelser. Det var sorte kjoler og diplomat for mændene.

Efter at Bjerregravdanserne havde opvist menuetten i 1930-erne, skete der en vis opblomstring af dansen i Bjerregrav, således at der til de private fester kunne være en lang række, der dansede menuet, men i løbet af 1930-erne kom der nye familier til Bjerregrav, og den nye generation fik den ikke lært.

Bjerregravmenuettens udførelse

Poul Lorenzen skrev i 1978: ”Senere fandt man menuetten levende ude øst for Randers. Trinnene er de samme som i Bjerregravmenuetten, og dansene ligner hinanden meget, men de er ikke helt ens, og melodierne var forskellige”. Mærkeligt nok findes der ingen bevaret beskrivelse af menuetten fra Bjerregrav. Og da folkedanshæftet Gamle danse fra Randersegnen udkom i 1943, blev menuetten fra Bjerregrav ikke nævnt med et ord. I stedet blev der trykt en menuetbeskrivelse fra Mellerup nordøst for Randers.

Menuettens brug i Mellerup og Støvring nordøst for Randers

Det var i Mellerup og Støvring, at menuettraditionen holdt sig længst levende i Danmark.

Albert Kjærgaard, født i 1884 i Mellerup, har fortalt, at menuetten altid blev spillet en eller to gange, når de unge eller de ældre holdt bal. Når de ældre, dvs. de gifte, der havde et årligt todages bal, og også når de unge havde bal, blev menuetten altid danset to gange. Alle de unge fra Mellerup kunne omkring 1900 danse menuet. Men mange gange kom der unge udefra til ballerne, som ikke kunne menuetten. Derfor oplevede de, at de fremmede ville sabotere dansen ved at klappe i hænderne for at overdøve musikken. Men musikerne var lige så interesserede i, at dansen blev spillet til ende. Det blev den altid og afsluttet på den rigtige måde med Kræn Skippers Firetur. Den kunne den unge generation knap nok, derfor dansede de en vals. Det var Kalkmandens Vals. Albert Kjærgaard oplevede, at Fireturen, som er en rækkedans, helt forsvandt, og musikerne spillede i stedet Kalkmandens Vals.

Menuetten spillede en vigtig rolle ved bryllupper på randersegnen i 1800-tallet, hvor brudeparret dansede brudemenuet, men også på anden bryllupsdagen, hvor brudeparret skulle danses af laget. Det unge par skiftede fra at være i de unges lag til at tilhøre de giftes lag. Under menuetten fik de dansende bragt en flaske snaps ind, som de lod gå raden rundt. Det samme havde Albert Kjærgaard oplevet som dreng:

”Brændevinsflasken gik fra mund til mund i mandsrækken, medens de dansede menuet. Alle drak en mundfuld, imedens de dansede, og sendte flasken videre til den næste herre”. I Bjerregrav kunne det ligefrem være en cognacflaske, skaffereren bragte ind under dansen.

Albert Kjærgaard lærte menuetten af en fattig kone i Mellerup, der havde en lille stue, hvor hun foruden en søn havde samlet en tre-fire jævnaldrende. Hun sagde: ”Nu

skal I se på benene”, og så trak hun de lange skørter op. Det var ikke så tit, det passede den gang, at nogen fik benene at se. ”Så kunne vi se, hvordan vi skulle træde”. Under indlæringen sang drengene.

Menuetten forsvinder på egnen

I byerne Støvring og Mellerup ca. syv kilometer nordøst for Randers tæt ved Randers Fjord har menuetten holdt sig længst levende, men den har også tidligere været danset i de omliggende byer, også på den anden side af fjorden og et stykke ud på Djursland. Dog forsvandt menuettraditionen en til to generationer tidligere i de nævnte områder.

Da Albert Kjærsgaard i 1910 rejste fra Mellerup, dansede alle menuet, men da han i 1919 flyttede til Hald, otte kilometer fra Mellerup, var der kun fire ældre par, der kunne danse menuet. I Hald forsøgte man at lære nogle interesserede at danse menuet, men det lykkedes ikke, da den slet ikke er så let

Bjerregravsdanserne i Ålborg 1937

at lære, men i gammel tid skulle den have været danset lige så meget i Hald som i Mellerup og Støvring, men det var en generation, før Kjærsgaard kom til Hald.

Inge Bonde Jensen har kendt menuetten, fra hun var barn ved juletræsfesterne i Lindbjerg Forsamlingshus. Der var det sådan, at efter at børnene havde gået om juletræet og leget, skulle de gamle danse menuet. Det så stilfuldt ud, når de stillede op i rækker i deres sorte tøj. Mange mænd fortsatte med at ryge langpibe, imedens de dansede, og først til sidst i dansen stak de pibespidsen ind i et knaphul på jakken for til slut at danse vals.

Inge Bonde Jensen fik selv lært at danse menuet af en faster, som også underviste i folkedans. Men der blev ikke undervist i menuet i 20-erne-, da det var en dans, alle kunne ligesom vals og rheinlænder. I begyndelsen af 1930-erne kom Inge Bonde Jensen med til flere fester i Mellerup Forsamlingshus, hvor den altid blev danset. I 1937 blev Inge Bonde Jens gift med Sigurd Bonde Jensen og flyttede til Støvring, og her blev der virkelig danset menuet af de ældre, når der var bryllup eller sølvbryllup i forsamlingshuset. Omkring 1940 var der en hel del unge, der ikke kunne menuetten. Det syntes flere, var en skam. Derfor tilbød Inge Bonde Jensen at lære dem det. Det gik godt første aften. ”For trinnene kan man godt lære, hvis man får lidt undervisning,” siger Inge Bonde Jensen, ”men rytmen – eller hvad man ellers skal kalde det, tror jeg nok, jeg skal have danset den i mange år, før man kan lide menuetten.” Flere par fik lært menuetten, og den blev danset til 1940-erne og 1950-erne. Der var et

godt orkester, der altid spillede den, Den sidste gang, den blev spillet, var til Inge Bonde Jensens forældres guldbryllup i 1962.

I slutningen af 1970-erne blev Albert Kjærgaard og Inge Bonde Jensen kontaktet af Spillemandsmuseet og Dansk Folkemindesamling, og i 1980 blev det muligt at indspille menuetten på video. Det var tømrermester Jens Sloth, der spillede for fem par, som dansede menuet i Støvring Forsamlingshus.

Igen skete der en lille opblomstring af menuetten i Støvring, og den blev spillet og danset til nogle få fester i Støvring, hvor ca. fem par dansede. Men et af problemerne var, at orkestrene i 1950-erne bestod af violin, klaver, trommer og sagtens kunne spille menuetten, nu var skiftet ud med et elorgel. Det er ikke det samme at danse menuet til et elorgel, som til en violin, fortalte Inge Bonde Jensen. Opblomstringen varede kort, og siden har menuetten ikke været danset til fester i Støvring.

Afrunding af menuettradition fra egnen omkring Randers

Undersøgelsen af de folkelige menuettraditioner på Randersegnen har vist, at dansene i Bjerregrav og Støvring ligner hinanden, men er ikke helt ens; der er tydeligvis forskelle på dansefigurerne i menuetten i de to områder, som ligger blot ca. 20 km. fra hinanden. Traditionen med at danse vals efter menuet er forholdsvis ny, idet man i Bjerregrav altid sluttede af med en kompliment, og i byerne nordøst for Randers i ældre tid dansede firetur, en form for engelskdans, til slut. Det har endvidere vist sig, at trinbeskrivelsen og rytmen ser ud til at være i overensstemmelse med den måde, menuetten blev danset på i Støvring og Bjerregrav. Dansen har begge steder været danset glidende og næsten uden svigt, næsten ingen op-og-ned bevægelse. Det vil sige, at danserytmen var anderledes hos informanterne end blandt dansere i den danske folkedansebevægelse. Hos de traditionelle dansere sker den største bevægelse i sidste takt af menuettrinnet.

Monnevet i Støvring 1980

En af grundene til, at menuettraditionen har været så godt bevaret mellem Randers Fjord og Mariager Fjord i det område, der kaldes Ommersyssel, kan vel være, at de velhavende bønder har været konservative og haft sans for at bevare deres særprægede dans. For ca. 150 år siden skrev Evald Tang Kristensen: *Egnen Nord for Randers har visse gamle Skikke og Sædvaner holdt sig mærkeligt tro mod vor Tid, da det er en gammeldags og af det ny meget upåvirket Egn.* I både Støvring og Bjerregrav har det været en 1800-tals menuetmelodi, der har været spillet til en endnu ældre dans.

Alt dette kan være nogle af grundene til, at menuetten har været bevaret levende op imod vor tid.